
Türk Destanları

Yazar

Metin TURAN

ÜNİTE

4

Amaçlar

Bu üniteyi çalıştıktan sonra;

- Destanın dilimizdeki anlamını öğrenecek,
- Türk destanlarının hangileri olduğu konusunda bilgi sahibi olacak,
- İslamiyet öncesi Türk destanlarından Türeyiş, Alp Er Tunga ve Göç destanları hakkında bilgilenecek,
- İslamiyet sonrası Türk destanları hakkında bilgi sahibi olacaksınız.

İçindekiler

- Giriş
  - Yaradılış Destanı
  - Alp Er Tunga Destanı
  - Şu Destanı
  - Oğuz Kağan Destanı
  - Ergenekon Destanı
  - Bozkurt Destanı
  - Türeyiş Destanı
  - Göç Destanı
  - Saltuk Buğra Han Destanı
-

-
- Manas Destanı
  - Özet
  - Değerlendirme Soruları
  - Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Çalışma Önerileri

- Bu ünite de kısaca yer alan destanların tamamını okumaya çalışarak bilginizi zenginleştiriniz.
- Kaynakçada yer alan kitaplardan da yararlanarak, özellikle Ergenekon Destanı ile Manas Destanını inceleyerek, destanları karşılaştırmaya çalışınız.

1. Giriş

Aslı Farsça olan destan (dâstân, destân), Fransızca épopée, Yunanca epos şiir karşılığıdır. Destan; kak, Batır, Batur, Buka, Bukadır, Bahadır, Boğa, Böke, Yiğit, Cigit, Koç, Koçkar, Arslan, Kaplan, Pars, Ejder ve kahramanlık kavramlarının, epik karakterli bir yaşayışın zaman, yer ve olaylar içindeki yansımalarının olay örgüsü ile biçimlendirilmiş anlatımlarıdır.

Türkçede destan, hem legende hem epepe karşılığıdır. Ayrıca Anadolu'da Türk edebiyatında sosyal, tarihi ve mizahi konularda söylenen ulusal bir nazım şeklinin ve çeşidinin de adı destandır.

Destanlar, ulusların, özellikle tarih yazımının henüz yaşam bulmadığı dönemlerine ışık tutmaları bakımından önemlidirler. Ayrıca, ulusların tarih sahnesine çıkışlarını, komşularıyla olan ilişkilerini ve kendi kültür dokularını var eden değerleri anlamak bakımından da önemli kaynaklardır.

Sözlü kültür ürünü oldukları ve yazıya geç geçirildikleri için, destanların tamamı konusunda bilgimiz sınırlıdır. Eski Türk destanlarının bugün elimizde bulunan parçaları çeşitli kaynaklardan derlenmiştir. Bunlardan bir kısmı, Türk araştırmacılar tarafından, doğrudan doğruya halk dilinde hâlâ yaşayan destanların derlenip yazılmasıyla elde edilmiş, bir kısmı ise eski Çin, Arap, İran, Bizans ve Batı kaynaklarında bulunmuştur.

Türk destanlarını İslamiyet öncesi ve İslamiyet sonrası diye iki bölümde değerlendirmek olasıdır. Böyle bir tasnifte, İslamiyet öncesi Türk destanları arasında şunları sayabiliriz: *Yaradılış Destanı*, *Alp Er Tunga Destanı*, *Şu Destanı*, *Oğuz Kağan Destanı*, *Bozkurt Destanı*, *Ergenekon Destanı*, *Türeyiş Destanı*, *Atilla Destanı*, *Göç Destanı*.

İslamiyet sonrası Türk destanları arasında ise; *Saltuk Buğra Han Destanı*, *Manas Destanı*, *Timur Destanı*, *Battalgazi Destanı*, *Danişment Gazi Destanı*, *Dede Korkut Destanları*, *Genç Osman Destanı*, *Koroğlu Destanı* sayılabilir.

Bugüne değin yapılan çalışmalarla adları ve kimi parçaları belirlenen Türk destanlarının toplamı iki yüz dolayındadır. Türk destanlarının belli başlı niteliklerini görmeye çalıştığımızda karşımıza, çoğu kez, kadın kişiliğinde odaklanmış bir güzellik, yiğitliğin, tarihin her döneminde başüstünde tutulmuşluğu, atın ve bozkurdun insana sadık bir yoldaş olması, kurdun ana, baba ve hatta tanrı olması, yurt kabul edilen coğrafyanın kutsallığı gibi unsurlar çıkar.

2. Yaradılış Destanı

2.1. Destan Hakkında Bilgi

Evrenin yaratılışını, iyilik ve kötülüğün kaynaklarını, evrendeki düzeni konu edinen Yaradılış Destanı, XIX. yüzyılda Prof. W. Radloff tarafından Altay Türkleri arasında derlenmiştir. Yaradılış Destanı, Türkler tarafından kabul edilmiş eski ve yeni dinlerin, özellikle de şamanizmin izlerini taşır. Şamanizm, başta Türkler ve Moğollar olmak üzere, genellikle eski Sibirya kavimleri arasında ortak bir dindir. Totem dininden sonra Türkler arasında yayılan ilk önemli inanış Şamanizmdir. Bu dine göre, dünyada ölen iyi ruhlar bir kuş kılığına girerek iyilik derecelerine göre gökteki ışık âlemine; kötü ruhlar ise kötülüklerinin derecesine göre yer altında karanlıklar âlemine giderler. Yaradılış Destanı, Türk mitolojisi, düşüncesi ve inancı bakımından önemli izler taşır.

2.2. Yaradılış Destanının Özeti

Daha hiçbir şey yokken, Tanrı Kayra Han'la uçsuz bucaksız su vardı. Ay, güneş, toprak yoktu. Tanrı Kayra Han'ın canı sıkılıyordu. O, yalnızlık içinde iken su dalgalandı. Ak Ana Aki-ne, Tanrıya "Yarat!" dedi, yine suya gömüldü. Bunun üzerine Kayra Han, kendine benzer bir varlık yaratarak "Kişi" adını verdi.

Kayra Han'la Kişi, sonsuz suyun üzerinde iki siyah kaz gibi rahatça uçmaya koyuldular. Ancak Kişi, kendisini yaratandan daha yüksekte uçmak istedi. Ama uçamadı. Suyu düştü. Boğulmak üzereyken Tanrı'ya yalvardı. Kayra Han "Yükselt!" emrini verdi. Kişi batmaktan ve boğulmaktan kurtuldu.

Tanrı Kayra Han, dünyayı yaratmayı düşündü. Kişi'ye, "Suya dal, toprak çıkar!" emrini verdi. Fakat Kişi bu sefer de kötülükler düşündü. Toprağın bir kısmını ağzında sakladı. Kendine göre bir yer yaratacağı. Avucundaki toprağı su yüzüne serpince Tanrı, toprağı "Büyü" emrini verdi. Bu toprak dünya oldu. Fakat bu emirle Kişi'nin ağzındaki toprak da büyümeye başladı. Kişi, Tanrı'ya yalvardı. Tanrı "Tükür!" buyurdu. Kişi'nin ağzından dökülen ıslak toprak yeryüzüne serpildi. Yeryüzünde tepelikler oluştu. Buna kızan Tanrı, Kişi'yi kendi âleminde kovdu ve ona Erlik (Şeytan) adını verdi.

Yerde dokuz dallı bir ağaç bitti. Tanrı her dalın altında ayrı bir adam yarattı ve "Dokuz millet olsun!" dedi. Erlik bu insanları kıskandı. Onları kötülüğe sürükledi. Erlik yeniden lanetlendi. Toprak altındaki karanlıklar âleminin üçüncü katına sürüldü. Tanrı kendisi için de göğün on yedinci katında bir nûr âlemi yaratarak oraya çekildi. İnsanların büsbütün başıboş kalması için onlara da Gök Oğul'u (Maytere) gönderdi.

Erlik, Kayra Han'ın katına çıkmak istedi. Gök Oğul'u, Tanrı'ya bunun için yalvarmaya razı etti. İzni koparan Erlik, kendisi için gökler yaptı. Kendisine bağlı olanların oluşturduğu kötü ruhlarla birlikte, gökle yer arasındaki dünyada yaşayan insanlardan daha iyi bir hayat sürüyordu. Bu durum Kayra Han'ın canını sıktı. Erlik'in dünyasını yıkmak için kahraman Man-

dişere'yi gönderdi. O, güçlü mızrağıyla vurarak korkunç şimşek ve gökgürültüleri arasında bu dünyayı parça parça etti. Bu parçalar, insanlar için yaratılan ilk dünyanın üzerine düştü. Eski düz dünya engebeli bir hal aldı. Tanrı, Erlik'i yeniden cezalandırdı. Onu yerin en alt katına sürdü. Dünyanın sonuna kadar orada kalmasını emretti. Göğün on yedinci katında kendisi, yedinci katında Gün Ana, altıncı katında Ay Ana oturmaktadır.

3. Alp Er Tunga Destanı

3.1. Destan Hakkında Bilgi

Türklerin, Yaradılış Destanından sonra bilinen en eski destanı Alp Er Tunga Destanıdır. Alp Er Tunga M.Ö. VII. yüzyılda yaşamış bir Saka hükümdarıdır. Türk-İran savaşlarında ün kazanmış İran hükümdarı Keyhüsrev'e yenilerek öldürülmüştür.

Milattan önceki Türk-İran savaşlarını anlatan bu destanın hacimli ve zengin parçaları *Firdevsi'*nin **Şahnâme**'sinde bulunmaktadır. Alp Er Tunga'nın, o zamanki bir düşman destanında bu ölçüde yer alışı, onun İranlıların hayatında derin izler bırakmış olduğunu gösterir. XI. yüzyılda *Kâşgarlı Mahmud* tarafından yazılan **Divânü Lûgati't-Türk**'te, büyük Saka hükümdarının yeri geldikçe anıldığı görülür. Alp Er Tunga'nın ölümü konusunda söylenmiş bir sagu (ağıt, mersiye) da *Kaşgarlı Mahmud* tarafından yazıya geçirilmiştir. Bu ağıtın Alp Er Tunga Destanının son bölümüne ait bir parça olması olasıdır.

3.2. Destanın Konusu

İran ülkesinde birçok padişahlık bulunuyordu. Bunlardan biri de Kâbil Padişahlığı idi ve başında da Zal adlı biri vardı. Kabil padişahu Zal, Alp Er Tunga'nın elinde esir olan İran hükümdarını kurtarmak için Turan ülkesine yürüdü. Alp Er Tunga'yı yendi ama hükümdarını kurtaramadı. Zaman geçti. İran ülkesine hükümdar olan Zev de öldü. Bunu fırsat bilen Alp Er Tunga İran'a bir daha savaş açtı. O zamana kadar Zal da yaşlanmıştı. Kendi yerine, Alp Er Tunga'ya karşı oğlu Rüstem'i yolladı. Halen, Anadolu'da da Zaloğlu Rüstem adıyla meşhur olan halk kitaplarında Zaloğlu Rüstem ile Arap Üzenği Cengi diye hikayeleri anlatılan bu ünlü İran kahramanı ile Alp Er Tunga arasında sayısız savaşlar oldu. Savaşların çoğunu Rüstem, bir kısmını da Alp Er Tunga kazandı.

Bu savaşlar devam ederken İran'ın hükümdarı bulunan Keykavus, oğlu Siyaviş'ü ve Zaloğlu Rüstem'i gücendirmişti. Bunun üzerine şehzade Siyaviş kaçıp Alp Er Tunga'ya sığındı. Orada uzun zaman kaldı, hatta Türk yiğitlerinden birinin kızıyla evlendi, Keyhüsrev adını verdiği bir de oğlu oldu.

Keyhüsrev büyüyünce, İranlılar onu kaçırıp hükümdar yaptılar. Keyhüsrev Zaloğlu Rüstem'i hoş tutup gönlünü aldı ve Alp Er Tunga'nın üzerine gönderdi. Yine bir çok savaşlar oldu. Çoğunda Alp Er Tunga yenildi. Sonunda Alp Er Tunga iyici yoruldu, ordusu dağıldı,

askeri kalmadı. Tek başına dağlara çekilip bir mağarada kendi halinde yaşadı. Ancak bir gün izini bulan İran askerleri onu öldürdüler.

3.3. Alp Er Tunga Sagusu

Günümüz Türkçeye söylenişi:

*Alp Er Tunga öldi mü
Issız ajun kaldı mu
Ödleğ öçin aldı mu
Emti yürek yırtılır*

*Alp Er Tunga öldü mü?
Kötü dünya kaldı mı
Zaman öcünü aldı mı
Şimdi yürek yırtılır.*

*Ödleğ yarağ közetti
Oğrun tuzağ uzattı
Begler begin azıttı
Kaçsa kalı kurtulur*

*Feleğin silahı hazır
Gizli tuzak kurdurur,
Beyler beyini vurdurur
Kaçsa nasıl kurtulur?*

*Özleğ küni tavratur
Yalnguk küçi keoretür
Erdin ajun savritur
Kaçsa takı artılır*

*Feleğ günü tez geçer
Kişi gücünden düşer
Erden dünya boşalır
Kaçsa da gene ölür*

*Ögreyüki mundağ ok
Munda adın tedeğ ok
Atsa ajun ugrap ok
Tağlar başı kertilür*

*Feleğin töresi bu
Bunda çok nedenler var
Atsa dünyaya okun
Dağlar başı kesilir*

.....

.....

*Uluşıp eren börleyu
Yırtıp yaka urlayu
Sıkırıp üni yırluyu
Sığtap közi örtülür*

*Erler kurt gibi huçkırdı
Yaka başır yırtıp durdu
Acı ağıtlar çığırdı
Yaş akar gözler kurur.*

.....

.....

Aktardığımız bu destan parçası, İslamiyet öncesi Türk şiirinin tipik bir örneğini oluşturduğu gibi, eski Türklerin yaygın bir töresi olan "Yuğ" törenine ait izleri de taşımaktadır. Bilindiği gibi eski Türk geleneğinde, ölen yiğitler hemen gömülmez; ölü, bir çadıra konur, yakınları önce çadırın önünde at ya da koyun kurban ederlerdi. Sonra atlarına binip çadırın çevresinde yedi defa dönerlerdi. Dönerken ağlayıp çığırlar, "sagu"lar söylerler; bir yandan da yüzlerini bıçakla çizerek kanatırlardı. Bu ilk törendir. Asıl "yuğ" töreni daha sonra geniş bir hazırlıkla yapılırdı. Yiğit ilkbahar ya da yazın ölmüşse ölüyü gömmek için yaprakların dökülmesi, yani sonbahar beklenirdi; sonbahar ya da kışın ölmüşse bu kez de yaprakların, çiçeklerin açması, yani ilkbahar beklenirdi.

Gömme zamanı ölünün ününe göre başka ülkelerden de dostları ve yakınları toplandı. Bu gelenlere "yuğcu" denirdi. Ölü gömülmeden önce yukarıda andığımız tören bu kez de gelen yuğcuların katılımıyla yinelenirdi. Ayrıca "yuğ" a özel olarak ağılayıcılar gelir ya da getirilirdi. Bunlara "sığıtçı" denirdi.

Yuğ törenlerinde ve ondan sonra ozanların söyledikleri "sagu" lar da işte Alp Er Tunga Sagusu örneğinde görüldüğü türden parçalardı. Bu bakımdan Alp Er Tunga sagusu, Türk şiirinin nazım şekillerinden biri olan "sagu" ya da güzel bir örnektir (III. Üniteye bakınız).

4. Şu Destanı

4.1. Destan Hakkında Bilgi

Destana kahraman olarak adını veren Şu, M.Ö. IV. yüzyılda yaşamış bir Türk hükümdarıdır. Onun yaşamı ve yaşadıkları etrafında söylenen ve Makedonyalı Büyük İskender'in Türk illerine yürüyüşü ile birleştirilen bu destan, Türkler arasında XI. yüzyıla kadar yaşamış ve bu yüzyılda *Kaşgarlı Mahmud* tarafından kayda geçirilmiştir. *Kaşgarlı Mahmud*, "Türkmen" maddesinde, sözcüğü açıkladıktan sonra: "Bunlara Türkmen denilmesinde bir hikaye vardır, şöyledir" diyerek destanın konusunu düzyazı olarak kendi anlatımı ile **Divânü Lûgatî't-Türk** adlı eserine aktarmıştır.

4.2. Şu Destanının Konusu

"Arapların Zülkarneyn dedikleri İskender, Semerkand'ı geçip de Türk yurduna yöneldiği zaman Türklerin hükümdarı Şu idi.

Şu, genç bir hükümdardı, elinde büyük ve kuvvetli bir ordu vardı. Balasagun yakınındaki Şu kalesini bu hakan yaptırmıştı. Her gün, Balasagun'daki sarayının önünde ordu beyleri için 360 nöbet davulu vurulurdu.

O zaman bu hükümdara diyorlar ki:

– İskender yaklaştı. Ne emredersin? Onunla savaşalım mı? Bize buyruğun nedir?

Daha önce, Hucend ırmağı kıyılarına 40 kumandan gönderen Şu'nun gönlü rahattı. Bu 40 kişi kimseye görünmeden gittiklerinden ordunun bundan haberi yoktu. Bunlar, karakolda geceleyecek ve İskender'in yaklaştığını haber vereceklerdi.

Hakanın gümüştün bir havuzu vardı. Bu havuzu her yere taşıtır, seferlerde bile yanında bulundururdu. Konakladığı yerlerde içine su doldurur, suya kazlar, ördekler salar, yüzdürürdü.

Kendisine "Bize buyruğun nedir? ne yapalım? Savaşalım mı?" denildiği zaman o, bu havuzu göstermiş:

– Şu kazlara, ördeklere bakın! Nasıl suya dalıyorlar, demişti.

Bu söz, orada bulunanların yüreğine ateş düşürdü. Sandılar ki, hükümdar savaşmak veya bir yere çekilmek için hazırlıklı değildir.

İskender, Hucend suyunu geçince, gönderilen adamlar hızla gelip Şu'ya haber verdiler. Vakit gece yarısı idi. Hükümdar göç davulunu çaldırıp doğruya doğru yürüdü. Önceden hazırlıklı görünmeyen Hakan'ın ansızın yürüyüşü halkı şaşırtdı. Halkın içine ürküntü düştü. Binecek hayvan bulanlar kendilerini bu hayvanın sırtına bırakıp hükümdarın arkasından gittiler. Herkes birbirinin hayvanını almıştı. Sabah olunca, ordugah düz bir ovaya dönmüştü. O çağlarda Türk illerinde Taraz, İsbicab, Balasagun ve benzeri şehirler kurulmamıştı. Halk çadırlarda yaşardı.

Hakan, ordusu ile savuşup gittikten sonra, orada çoluk çocuklarıyla 22 kişi kalmıştı. Bunlar geceleyn hayvanlarını bulamadıkları için gidememişlerdi. Bunlar Kınık, Salgur ve başkalarından (ki Oğuz boyları bu kalanlardan doğmuştu).

Bu 22 kişi yayan olarak gitmek veya oldukları yerde kalmak için düşünürlerken, yanlarına iki kişi daha geldi. 24 oldular. Bunlar, ağırlıklarını sırtlarına yüklemişler, aileleriyle birlikte gelmişlerdi. Yük taşımaktan yorulmuş, terlemişlerdi. İlk 22 kişi, yeni gelen iki kişi ile görüşüp tanıştılar. Onlara, dediler ki:

- Erler, İskender gelip geçici adamdır. Bir yerde durmaz. Nasıl olsa buradan gider. Biz de yurdumuzda kalırız. Ve o iki kişiye "durun, kalın, eğlenin" anlamında şu sözünü söylediler:

- Kalaç!...

Sonra bu iki kişi ile çocukları Kalaç diye anıldılar; iki kabile Kalaçların kökü oldular.

Nihayet İskender geldi. O 22 kişiyi gördü. Baktı ki bunlar uzun saçlı insanlardır, üzerlerinde Türk alametleri var, hiç kimseye sormadan bunlar için: "Türk manend" Türke benziyor, dedi. Bu söz de o adamlara ad oldu. 24 kabile olan Türmenler bu ismi taşıdılar, Türkmen diye anıldılar. Bununla beraber, adı Kalaç olan iki aile, onlardan ayrıldıkları için tam Türkmen sayılmazlar.

Hakan Şu'ya gelince, o, ordusuyla birlikte Çin tarafına geçti. İskender, arkasından yürüdü. Çin'e yani Uygur iline yaklaştıkları zaman Şu, İskender'le vuruşmak için bir bölük asker yolladı. İskender de bir öncü kuvveti göndermişti. Türkler, İskender'in öncülerini, bir gece baskınında bozguna uğrattılar. Bir Türk, bir İskender askerini kılıçla ikiye böldü. Ölü, beline altın dolu bir kemer bağlamıştı. Bu kemer parçalandı. Kana bulanmış altınlar yere döküldü.

Ertesi gün Türkler, kanlı altınları gördüler. Birbirlerine "Altın kan!" dediler. Bu sözler, o çevrede bulunan bir dağın adı oldu. Bugün oraya Altın Han deniliyor.

Sonra, İskender Türk hakanıyla barıştı. Hatta Uygurlar için şehirler yaptı ve bir zaman kaldıktan sonra geriye döndü. O zaman Şu, Balasagun'a gelip şimdi Şu ismiyle anılan şehri yaptırdı. Oraya öyle tılsım koydu ki, bugün hâlâ leylekler bu şehre kadar gelir; fakat şehri aşıp da daha ileri gidemezler.

5. Oğuz Kağan Destanı

5.1. Destan Hakkında Kısa Bilgi

M.Ö. II. yüzyılda doğduğu anlaşılan Oğuz Destanı, ancak XIII. yüzyılda yazıya geçirilebilmiştir.

Oğuz Kağan Destanının bugün bilinen tek bir yazma nüshası vardır. Paris Ulusal Kitaplığının Türkçe Yazmalar bölümünde 1001 numarada kayıtlı olan bu destan, Uygur harfleri ile yazılmıştır. Oğuz Destanı'nın Paris nüshası diye bilinen bu metni ilkin Türkolog *W. Radloff*, **Kutadgu Bilig** ile birlikte (1891) yayımladı. Destan daha sonra *W. Bang* ve *G. R. Rahmeti* tarafından 1932'de önce Almanca olarak, daha sonra da 1936'da **Oğuz Kağan Destanı** adıyla Türkçe olarak yayınlanmıştır.

Bu destanda Oğuz, doğuştan güzel olan, doğduktan kırk gün sonra büyüüp gelişen, halka eziyet eden canavarı öldüren, büyüyünce yeryüzünün dört bir yanına elçiler gönderip o ülkeleri bayrağı altına alan, yaşlanınca yurdunu altı oğlu arasında paylaştıran bir Türk hükümdarı ve kahramanıdır. Destan, Oğuz Kağan'ın yaşamı ve yaşadıkları etrafında örgülenmiştir. Bu destanda, destan kahramanı Oğuz'un gerçekte, Türk-Hun hükümdarı Mete olduğu söylenmektedir. Gerçekten de Mete'nin tarihi kişiliği ile destan kahramanı Oğuz'un serüvenleri arasında büyük bir benzerlik vardır.

Oğuz Kağan Destanının dört ayrı şekli bilinmektedir. Bunlardan birincisi, yukarıda andığımız Paris Ulusal Kitaplığı'ndaki Uygurca yazılmış nüshadır. İkinci şekil, *Reşideddin*'in **Câmi'ü't-Tevârih** kitabının ikinci cildindeki "*Tarih-i Oğuzân ve Türkân*" kısmındaki metindir. Üçüncüsü, Uzunköprü'de ele geçen Çağatayca yazılmış metindir ki *H. Namık Orkun*'un **Oğuzlara Dair** (Ankara, 1935) adlı yapıtıdır. Dördüncüsü, *Ebulgâzi Bahâdır Han*'ın **Şecere-i Terâkime**'sindeki anlatma parçadır.

5.2. Oğuz Kağan Destanının Özeti

"... Günlerden bir gün Ay Kağan'ın gözü parladı. Doğum ağrıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök, ağzı ateş gibi kırmızı, gözleri elâ, saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi.

Doğan çocuğa Oğuz adı verildi. Bu çocuk anasının göğsünden bir kere süt emdi, bir daha emmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Dile gelmeye başladı. Kırk gün sonra büyüdü, yürüdü ve

oyladı. Ayakları öküz ayağı gibi, beli kurt beli gibi, omuzları samur omuzu gibi, göğsü ayı göğsü gibi idi. At sürüleri güder, ata biner ve av avlardı.

O çağda, orada büyük bir orman vardı. Gürül gürül akan derelerin, soğuk ırmakların çağıltısı duyulurdu bu ormanda. Bu ormanın içinde büyük bir canavar olmasa, o çevrede yaşamak güzeldi. Yaman bir canavardı. At sürülerini ve halkı yedi.

Oğuz Kağan gözü pek ve yiğit bir kişi idi. Bu canavarı avlamak istedi. Günlerden bir gün kargı, yay, ok, kılıç ve kalkanla ava gitti. Ormanda bir geyik ele geçirdi, onu söğüt dalı ile bir ağaca bağladı ve oradan uzaklaştı. Tan ağarırken gelip gördü ki canavar geyiği yemiş. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu, onu altın kuşağı ile ağaca bağladı gitti. Tan ağarırken geldiği zaman canavarın ayıyı da yiyip gittiğini anladı. Bu kez o ağacın dibinde kendisi durdu. Canavar geldi ve başı ile Oğuz'un kalkanına vurdu. Oğuz kargı ile canavarı öldürdü. Kılıcı ile başını kesti, alıp gitti.

Yine geldiği zaman bir ala doğanın, canavarın bağırsaklarını yediğini gördü. Yay ve okla ala doğanı öldürdü, başını kesti. "Canavar geyiği ve ayıyı yedi. Demir olduğu için kargım onu öldürdü. Canavarın bağırsaklarını ala doğan yedi. Bakır olduğundan yayım ve okum onu öldürdü." diyip oradan uzaklaştı.

Yine günlerden bir gün Oğuz Kağan bir yerde Tanrıya yalvarmakta idi. Karanlık bastı gökten bir ışık indi. Güneşten ve aydan daha parlaktı. Oğuz Kağan oraya yürüdü ve gördü ki o ışığın içinde yalnız oturan bir kız vardı. Başında teli ve parlak bir beni vardı, kutup yıldızı gibi idi. O kız öyle güzeldi ki, gülse Gök Tanrı gülüyor, ağlasa, Gök Tanrı ağlıyordu. Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti; sevdi ve aldı. Günlerden ve gecelerden sonra kız, üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gün, ikincisine Ay, üçüncüsüne Yıldız adını koydular.

Yine bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Göl ortasında ağacın kabuğunda yalnız başına oturan çok güzel bir kız gördü. Gözleri gökten daha uçuk mavi, saçları ırmak gibi dalgalı, dişleri inci gibi beyaz idi... Oğuz Kağan onu görünce aklı başından gitti; sevdi ve aldı. Günlerden ve gecelerden sonra kız, üç erkek çocuk doğurdu. Birincisine Gök, ikincisine Dağ, üçüncüsüne Deniz adını koydular. Bundan sonra Oğuz Kağan büyük bir şölen verdi. Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı. Türlü yemekler, türlü şaraplar, tatlılar ve kıymızlar yediler içtiler. Şölen-den sonra Oğuz Kağan beylere buyruk verdi :

Ben sizlere oldum kağan
Alalım yay ile kalkan
Nişan olsun bize uğur
Bozkurt olsun savaş parolası

Demir kargı olsun orman,
Av yerinde yürüsin kulan
Daha deniz, daha nehir
Güneş bayrak, gök çadır.

Ondan sonra Oğuz Kağan dört yana buyruklar yolladı, bildiriler yazdı ve elçilere verip gönderdi. Bu bildirilerde şöyle yazılıydı:

"Ben Uygurlar'ın kağanıyım ve yeryüzünün dört köşesinin kağanı olsam gerektir. Sizden itaat dilerim".

Yine o zamanlarda sağ yanda Altun Kağan adında bir kağan vardı. Bu Altun Kağan Oğuz Kağan'a itaat etti. Sol yanda Urum Kağan vardı. Askerleri ve şehirleri çoktu. İtaat etmedi. Oğuz Kağan gazaba gelerek onun üzerine yürümek istedi, bayrağını açarak askeriyle ona karşı yürüdü.

Kırk gün sonra Buz Dağ adında bir dağın eteğine geldi. Çadırını kurdurdu ve sessizce uyudu. Tan ağarınca Oğuz Kağan'ın çadırına güneş gibi bir ışık girdi. O ışıktan gök tüylü ve gök yelesi büyük bir erkek kurt çıktı. Bu kurt, Oğuz Kağan'a hitap etti ve: "Ey Oğuz, sen Urum üzerine yürümek istiyorsun; ey Oğuz, ben senin önünde yürümek istiyorum" dedi.

Gök tüylü ve gök yelesi bu büyük erkek kurt bir kaç gün sonra durdu. Burada İtil Müren adında bir deniz vardı. Burada savaş başladı. Boğuşma ve vuruşma öyle yaman oldu ki, İtil Mürenin suyu baştan başa kıpkırmızı oldu. Oğuz Kağan yendi ve Urum Kağan kaçtı.

Sonra Oğuz Kağan askerleriyle İtil adındaki ırmağa geldi. İtil büyük bir ırmaktır. Oğuz Kağan onu gördü ve: "İtilin suyunu nasıl geçeriz?" dedi.

Askerler arasında iyi bir bey vardı. Onun adı Uluğ Ordu Bey idi. O akıllı bir erdi. Gördü ki, bu yerde pek çok dal ve pek çok ağaç var. O ağaçları kesti ve bu ağaçlara yattı, suyu geçti. Oğuz Kağan sevindi, güldü ve "sen burada bey ol, senin adın Kıpçak Bey olsun" dedi.

Yine ilerlediler. Oğuz Kağan yine önünde gök tüylü, gök yelesi kurtla birlikte Hint, Tangut ve Suriye taraflarına yürüdü. Pek çok vuruşmadan ve pek çok çarpışmadan sonra onları aldı ve kendi yurduna kattı.

Yine söylenmeden kalmasın ve belli olsun ki, Oğuz Kağan'ın yanında ak sakallı, kır saçlı, tecrübeli bir ihtiyar vardı. O, anlayışlı ve asil bir adamdı. Oğuz Kağan'ın nazırı idi. Adı Uluğ Türk idi. Günlerden bir gün uykuda bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu altın yay gün doğusuna üç ok da şimale doğru gidiyordu. Uykudan uyanınca düştü gördüğünü Oğuz Kağan'a anlattı ve dedi ki: "Ey kağanım, senin ömrün hoş olsun; ey kağanım, senin hayatın hoş olsun. Gök Tanrı düşümde verdiğini hakikate çıkarırım. Tanrı bütün dünyayı senin uğruna bağışlasın!"

Oğuz Kağan, Uluğ Türk'ün sözünü beğendi, onun öğüdünü dinledi. Sabah olunca büyük ve küçük oğullarını çağırttı ve: "Benim gönüm atlanmak istiyor. İhtiyar olduğum için benim artık cesaretim yoktur; Gün, Ay ve Yıldız doğu tarafına siz gidin; Gök, Dağ ve Deniz sizler de batı tarafına gidin" dedi.

Doğuya gidenler yolda bir altın yay buldular. Batıya gidenler de üç gümüş ok buldular. Bunları getirip babalarına verdiler. Oğuz Kağan yayı üçe böldü ve "Ey büyük oğullarım yay sizlerin olsun, yay gibi okları göğë kadar atın." dedi. Okları da üçe üleştirerek "Ey küçük oğullarım oklar sizlerin olsun. Yay oku attı, sizler de ok gibi olun." dedi.

Ondan sonra Oğuz Kağan büyük kurultayı topladı. Halkını çağırttı. Yurdunu "Boz Oklar" ve "Üç Oklar" diye anılan oğulları arasında paylaştırdı ve dedi ki:

*Ey oğullarım, ben çok aştım;
Çok vuruşmalar gördüm;
Çok kargı ve çok ok attım;
Atla çok yürüdüm;*

*Düşmanları ağılattım;
Dostlarımı güldürdüm.
Ben Gök Tanrıya (borcumu) ödedim.
Şimdi yurdumu size veriyorum.*

6. Ergenekon Destanı

6.1. Destan Hakkında Bilgi

Destan, adını Türklerin yüzyıllarca çift sürerek, avlanarak, maden işleyerek çoğalıp yaşadıkları, etrafı aşılmaz dağlarla çevrili, kutsal bir yer olan Ergenekon'dan almaktadır.

Ergenekon Destanı, önce XIII. asır Moğol tarihçisi *Reşidüddin* tarafından yazıya geçirilmiştir. Yazarın **Câmi'ü't-Tevarih**, Reşididdin Tarihi de denilir, kitabına kaydettiği bu rivayet, Fars diliyle yazılıdır. Yazarın bu anlatıları halk arasından derlemiş ya da Türk-Moğol halk ozanlarından dinlemiş olması olasıdır. Ergenekon Destanı, daha sonra XVII. yüzyılda, Hıyve Hanı *Ebulgazi Bahadır Han* tarafından yazılmış olan **Şecere-i Türk** adlı eserde de kaydedilmiştir.

Ergenekon Destanı'nın en önemli niteliği ve diğer destanlardan ayrılan yanı, kolektif bir kahraman eksenine oturtulmuş olmasıdır. Destanda adı geçen Kayan, bir şahıs değil, ünlü Kayıhanlı kabilesidir. Tuzuz ise Göktürkler'in tarihinde önemli yeri olan Dokuz Oğuz'ların adıdır. Ergenekon Destanında bir diğer önemli unsur, tarihsel olaylarla örtüşmesidir. Gerek destanda ana tema olarak önemli bir yer tutan demircilik, gerekse Ergenekon adının yakıştırıldığı coğrafi mekan, Hun birliğinin dağıldıktan sonra, Göktürkler'in Altay Dağları çevresine çekilip demircilik yaparak yaşadıkları yerlerle paralellik göstermektedir.

6.2. Ergenekon Destanının Özeti

Gene bir gün Gök Türkler Tatarların baskınına uğradı. Sağ kalanların tümü tutsak oldu. Sa-dece İl Han'ın küçük oğlu Kayan ile kardeşinin oğlu Nüküz karıları ile birlikte Tatarların elinden kaçabildiler. Bunlar eski yurtlarına gelip bir çok at, deve, keçi ve koyun aldılar. Fakat

çevre hep düşman olduğundan orada kalamazlardı. Kimsenin bilmediği ıssız bir yere çekilmeye karar verdiler. Götürebildikleri mallarını alıp sarp dağlara doğru yürüdüler. Böylece dağa çıktılar.

Bir gün bir sarp dağın tepesinde, sarp kayalar arasında, geldikleri yoldan başka yolu olmayan bir yere rasladılar. Geldikleri yol ise bir yüklü hayvanın bile geçemeyeceği kadar dardı. Bu yoldan giderek çevresi yüksek, aşılmaz, geçit vermez dağlarla çevrili geniş bir düzlüğe rastladılar.

Bu ülkede akarsular, türlü otlar, meyve veren ağaçlar çok çok idi. Kışın hayvanların etini yiyerek, yazın sütünü içerek geçindiler, yünlerinden, derilerinden giysiler yaptılar. Buraya "Ergenekon" adını verdiler.

Kayan ve Nükiüz'ün çocukları burada çoğaldı. Dört yüz yıldan fazla oturdular. Bir çok oymaklara ayrıldılar. Bir gün geldi ki artık Ergenekon'a sığmaz oldular. Toplanıp konuştular. Büyüklär:

– Atalarımızdan işitmişiz ki, Ergenekon dışında geniş yerler, güzel yurtlar varmış. Önceleri bizim yurdumuz o yerlermiş. Düşmanlar soyumuzu kırıp yurdumuzu almışlar. Artık çoğaldık, güçlendik. Düşman korkumuz kalmadı. Öyle ise niçin dağa kapanıp kalalım? Dağlar arasından yol bulup dışarıya çıkalım. Gidip yurdumuza yerleşelim. Kim karşı koyarsa savaşalım, her kim bize dost olursa onunla hoşça geçinelim, dediler.

Böyle konuşup karar verilince Ergenekon'dan çıkmak için bir yol aramağa başladılar, bulamadılar. O zaman bir demirci dedi ki:

- Bu dağda bir demir madeni var. Yalın kata benzer. Madenin demirini eritirsek bir yol açılabilir.

Gidip o kayayı gördüler. Demircinin sözünü doğru buldular. Halkı odun, kömür toplamaya saldılar. Sonra kayanın altına, üstüne, yanlarına bir kat odun, bir kat kömür dizdiler. Yetmiş tulumdan körük yaptılar. Ateşi körüklediler. Kaya erimeye başladı. Yüklü bir devenin geçebileceği kadar yol açıldı. O kutsal yılın, kutsal ayının kutsal gününün, kutsal saatinde Gök-türkler, Ergenekon'dan çıktılar. O günü, o ayı ve o saati iyi bellediler. Çıkarken onları yöneten demirci başbuğün adı "Börte Çene" yani Bozkurt idi.

Börte Çene Ergenekondan çıktıktan sonra bütün illere elçiler gönderdi ve çıkıp geldiklerini bildirdi. Ondan sonra her yıl, o günde, o saatte bayram yaparlar. Başta kağan olmak üzere bütün kumandanlar ve ileri gelenler örsün üstüne bir demir parçasını koyup döğerler. Bu yıldönümü böylece töre kılındı.

Diğer Destanlar Hakkında Kısa Bilgiler

7. Bozkurt Destanı

Göktürkler'in bir düşman baskınıyla kırıldıktan sonra, baskında sağ kalan tek gençle bir dişi bozkurttan yeniden türediklerini anlatır.

Türkler Batı Denizi kıyılarında otururken bir düşman baskınına uğradılar. Bütün Türkler kılıçtan geçirildi. Yok oldu. Ölümler arasında yaralı bir genç kalmıştı, düşmanlar onu da bulup kollarını, bacalarını kestiler. Fakat genç ölmemişti. Öyle bırakıp gitmişlerdi. Bir dişi bozkurt gelip gencin yaralarını iyileştirdi, onu sütü ile besledi, kurtardı. Sonra düşmanlar geri dönüp bu genci öldürmek istediler. Kurt, yiğidi kaçırdı, kimsenin bulamayacağı bir mağaraya götürdü. O mağarada yaşadılar. On erkek çocukları oldu. Çocuklar büyüyüp evlendiler. Her birinden bir boy türedi. Bunlardan biri Aşine boyu idi.

Aşine, bütün kardeşlerinin en akıllısı olduğu için Türkler'e hükümdar oldu. Soyunu unuttuğunu göstermek için de çadırının kapısının önüne, üzerinde kurt başı bulunan bir bayrak dikti.

8. Türeyiş Destanı

Uygur Türklerinin yaratmış olduğu bu destan, Göktürklerin Bozkurt destanı ile ortak unsurlar taşımaktadır. Birçok Türk destanında ortak motif olarak görülen bozkurt motifi, Türeyiş Destanında da soyun başlangıcı olarak tanrısal güce bağlanmaktadır.

Destanda, eski Hun hükümdarlarından birinin çok güzel iki kızı olması; bu güzelliklerinden dolayı ancak tanrılarla evlendirilecekleri inancı; hükümdarın, kızlarını insanlardan uzak tutmak amacıyla ülkenin kuzey taraflarında yaptırdığı yüksek bir kuleye bırakması; tanrının bozkurt şeklinde gelip bu kızlarla evlenmesi anlatılır. Bozkurt şeklindeki tanrının bu kızlarla evlenmesinden doğan Dokuz Oğuz- On Uygur çocuğun sesi bozkurt sesine benzer, bu çocuklar bozkurt ruhu taşıyarak çoğalırlar.

9. Göç Destanı

Bir Uygur destanı olan Göç Destanının, Türeyiş destanının devamı niteliğinde olduğu sanılmaktadır.

Göç Destanının Çin ve İran kaynaklarındaki kayıtlarına göre iki ayrı şekli olduğu bilinmekte ise de, aslında bu iki ayrı söylenti birbirinin tamamlayıcısı gibidir.

Destanda, hakanın Çinlilerle yapılan savaflara bir son vermek için oğlu Gali Tigin'e bir Çin prensesi alması ve buna karşılık Kutul Dağını vermesi; yurttaki birliği sağlayan tılsımlar bozulunca Uygurların nasıl ızdırap çektikleri; sonunda kendilerine yiyecek vermeyen bu yurdu bırakarak güneybatıya doğru göçleri anlatılıyor.

10. Saltuk Buğra Han Destanı

940'lı yıllarda, Karahanlılar'ın ilk müslüman Türk devleti olmalarına paralel, Karahanlı hükümdarı Saltuk Buğra Han'ın çeşitli illerdeki insanları müslümanlığa çağırmasını, inanmayanlara keramet göstermesini, savaşlarda ağızından ateşler saçarak imansızları yaktığı anlatılır.

Saltuk Buğra Han etrafında destanlaştırılan bu anlatım, bugün Kaşgar yakınlarındaki Artuç kasabasında bulunan mezarına, "ziyaretgah" olarak gösterilen ilginin kaynağıdır.

Saltuk Buğra Han Destanı, **Tezkire-i Buğra Han** adlı bir yapıtta kayıtlıdır. Bu yapıtın çeşitli el yazmaları vardır.

11. Manas Destanı

En yerleşik yargıya göre Manas Destanının asıl kaynağı; Mani dinine mensup olan Karahitaylarla Müslüman olan Karahanlılar arasında, XII. yüzyıl başlarında meydana gelen siyasi ve askeri mücadeleler sırasında Kırgızların yaşadıkları olaylardır. Bazı kaynaklar XVI. yüzyılda yaşamış Manas adlı bir tarihi kişilikten söz ederken, bazı araştırmacılar da Manas destanındaki olayların XVIII. yüzyılın ortalarına değin uzandığı görüşünü ileri sürmektedirler. Kırgız Türkleri arasında geniş bir kahramanlık destanı olan Manas Destanı, Müslüman Kırgızlarla Putperest Kalmuklar arasındaki mücadeleleri anlatır. Destan üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; *Manas*, oğlu *Semetey* ve torunu *Seytek* ile ilgili bölümlerdir.

Destanın derlenen en hacimli şekli *Sayakbay Karalayev*'in *Manas-Semetey-Seytek* üçlemesi olup 500.500 dizedir. Destanın çeşitli Manasçılardan derlenen 60'tan fazla anlatımının toplam dize sayısının 1.500.000 olduğu kaydedilmektedir.

Manas destanında kahramanlık konusu geniş bir yer tutar. Nogay boyundan çıkan Manas, yalnız kendi yerini, kendi boyunun özgürlüğünü, Kalmuk baskıncılarından korumakla kalmaz, parçalanmış bütün Kırgız halkını birleştirip onların özgürlüğü ve eşitliği için çalışan bir bahadır olur. Onun adıyla bütün halkın birliği, iradesi, gücü birleştirilip dile getirilir.

Manas destanının oluşturduğu gelenek içerisinde, destanı aktarma biçimine göre kavramlar da gelişmiştir. Halk arasında ve sözlü halk edebiyatında Manas destanı söyleyen ozanlara *ırçı* veya *comokçu* denmiştir. Kırgız edebiyatında Manas destanı söyleyen ozanlar ikiye ayrılmıştır. Bunlar *comokçu* ve *camakçı*'lardır. *Comokçular*, Manas destanını kendi devirlerinde yaşamış olan ozanlardan duyup kendilerine göre yorumladıktan sonra okuyan kişilerdir. Manas destanının bazı bölümlerini büyük comokçulardan dinledikten ve belleklerine yerleştirdikten sonra ona eklemeler yaparak veya kısaltarak okuyan ozanlar ise camakçılardır. Ayrıca Manas des-

tanının birinci bölümünü (Manas) veya üç bölümünü (Manas, Semetey, Seytek) eksiksiz okuyanlara *manasçı*, destanın sadece ikinci bölümünü (Semetey) okuyanlara ise *semeteyci* denir.

Özet

Destanlar, ulusların yazı öncesi çağlarında oluşmuş, gelişmiş; ulusa ait tarihi bilgileri ve yaşama kültürünü masallaştırarak anlatan yapıtlardır. Destanlarda yer ve zamana ilişkin vurgular yer alsada, bunlar olağanüstüleştirilerek anlatılmış bilgiler olarak değerlendirilir.

Çoğunlukla nazımla düzenlenmişlerdir. Türk destanlarını çoğunca Çin, Arap, İran ve Bizans kaynaklarından elde etmekteyiz.

Bütün diğer uluslarda olduğu gibi, Türk destanlarının da başlangıçta yaratılış izleğini içerdiğini görürüz. Evrenin oluşumu, tanrı kavramının düşünsel anlamda yorumlanması; iyi kötü, güçlü güçsüz gibi insanoglunun ilkel döneminin sorularına yanıt arayışı yaratılış destanlarının başlıca içeriğini oluşturur.

Destanlarda evreni anlamaya yönelik bu çabanın yanı sıra, bir diğer önemli konu, ele alınan topluluğun doğa ve komşularıyla yapmış oldukları savaşları içermesidir. Bu ünitelerde ele aldığımız Alp Er Tunga, Şu, Oğuz Kağan, Göç, Saltuk Buğra Han, Manas destanlarının içeriğine bakıldığında da kolaylıkla görüleceği gibi, ele alınan ortak ana temalardan birisini topluluğun doğaya karşı olduğu kadar, komşu halklara ya da boylara karşı varolma savaşı oluşturmaktadır.

Bu destanlar içerisinde farklı bir eksene oturan ve bu yanı sıra da diğer destanlardan ayrılan Ergenekon destanıdır. Ergenekon destanında ortak bir bilinç ve tek kahraman etrafında odaklanmayan bir işleyişi görmekteyiz. İslamiyet sonrası Türk destanlarında da yine diğer destanlarda olduğu gibi olağanüstü kahramanlar etrafında örgülenmiş olayların işlenişini görürüz. Bu destanlarda kahramanların insanüstü nitelikleri İslam inancı etrafında işlenen temalarla bütünleştirilmeye çalışılmıştır.

Değerlendirme Soruları

Aşağıdaki soruların yanıtlarını verilen seçenekler arasında bulunuz.

1. Destanı tanımlamak için aşağıda belirtilenlerden hangileri doğrudur?
  - I. Destanlar, çokluk nazımla düzenlenmiş, uzun soluklu anlatımlardır.
  - II. Destanlar, ulusların yazı öncesi çağlarında oluşmuş, yaratılış ve dönüşümlere, tanrılara ve çeşitli olağanüstü varlıklara değgin bilgileri verirler.
  - III. Destanlar, ulusların geçmişindeki önemli olaylarını, büyük önderlerin dışta ve içte, toplumun düşmanları ile savaşak, toplumu daha rahat bir yaşama ulaştırma çabalarını içerirler.
  - A. Sadece I doğrudur.
  - B. Sadece I ve II doğrudur.
  - C. Hepsi doğrudur.
  - D. Sadece III doğrudur.
  - E. Hiç biri doğru değildir.
2. Alp Er Tunga destanıyla ilgili bilgilerden hangileri doğrudur?
  - I. Alp Er Tunga destanı, Türlerin Yaradılış Destanından sonra bilinen en eski destanıdır.
  - II. Alp Er Tunga M.Ö. VII yüzyılda yaşamış bir Saka hükümdarıdır. Destan Türk-İran savaşlarını konu edinmektedir.
  - III. Alp Er Tunga Destanı'yla ilgili bilgileri Firdevsi'nin Şehnâmesi ile Kaşgarlı Mahmud'un Dîvânü Lûgati't-Türk adlı yapıtından öğrenmekteyiz.
  - A. Sadece I doğrudur.
  - B. Sadece II doğrudur.
  - C. Sadece I ve II doğrudur.
  - D. Hepsi doğrudur.
  - E. Sadece III doğrudur.
3. Şu Destanı ile ilgili olarak verilen bilgilerden hangileri doğrudur?
  - I. Şu, M.Ö. VII. yüzyılda yaşamış, Uygur Türklerinin hükümdarıdır.
  - II. Şu destanı, Türk hükümdarı olan ve M.Ö. IV yüzyılda yaşamış Şu adlı kahramanın yaşadıklarını konu edinmektedir.
  - III. Şu Destanı Makedonyalı Büyük İskender ile Türk hükümdarı Şu'nun karşılaşmasını anlatmaktadır.
  - A. Sadece I doğrudur.
  - B. Sadece I ve II doğrudur.
  - C. Sadece II doğrudur.
  - D. Sadece II ve III doğrudur.
  - E. Hepsi doğrudur.

4. Oğuz Kağan Destanı ile ilgili bilgilerden hangileri doğrudur?
- Destanın kahramanı Oğuz Kağan ile Hun imparatoru Mete arasında tarihsel kişilik olarak benzerlik vardır.
  - Oğuz Kağan Destanının bilinen tek yazma nüshası Paris Ulusal Kitaplığındadır.
  - Destan Oğuz, doğduktan kırk gün sonra büyüüp gelişen, halka eziyet eden canavarı öldüren bir kahramandır.
- A. Hepsi doğrudur.
B. Sadece I doğrudur.
C. Sadece I ve II doğrudur.
D. Sadece III doğrudur.
E. Hiçbiri doğru değildir.
5. Ergenekon destanı ile ilgili bilgilerden hangileri doğrudur?
- Destan adını, Türklerin çoğalıp yaşadıkları, etrafı aşılmaz dağlarla çevrili Ergenekon'dan almaktadır.
  - Destan Ebulgazi Bahadır Han tarafından yazılmış olan Şecere-i Türk adlı eserde kayıtlıdır.
  - Ergenekon destanının önemli bir çizgisi, Türklerin demircilik geleneğidir.
- A. Sadece I doğrudur.
B. Sadece II doğrudur.
C. Sadece I ve II doğrudur.
D. Hepsi doğrudur.
E. Sadece III doğrudur.
6. Manas destanı ile ilgili bilgilerden hangileri doğrudur?
- Manas destanı bugüne değin elde edilen en hacimli Türk destanıdır.
  - Manas destanı müslüman Kırgızlarla putperest Kalmuklar arasındaki mücadeleyi anlatır.
  - Destan Manas, Semetey ve Seytek adlı üç bölümden oluşur.
- A. Sadece I doğrudur.
B. Sadece II doğrudur.
C. Sadece I ve II doğrudur.
D. Hepsi doğrudur.
E. Sadece III doğrudur.

Yararlanılan ve Başvurulabilecek Kaynaklar

Arat, Reşid Rahmeti. **Makaleler**. Cilt: I. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1987.

Atsız, Hüseyin Nihal. **Makaleler -I-**. İkinci Baskı, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1997.

- Banarlı, Nihat Sami. **Resimli Türk Edebiyatı Tarihi I-II**. İstanbul: Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, 1971.
- Boratav, Pertev Naili. **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**. 4. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1982.
- Çiçekli, Ali. **İslamlık Öncesi Türk Edebiyatı ve En Eski Metinler**. İstanbul: May Yayınları, 1970.
- Demirel, Hamide. **Türk Destanlarında Güzellik, Destan, Masal ve Din Uluları ile Yabancı Destanlarda Türk Kahramanları**. İstanbul: Ötüken Yayınları, 1995.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. **Türk Edebiyatı Tarihi**. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1970.
- Mutluay, Rauf. **Edebiyat Bilgileri**. 3. Baskı, İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1979.
- Naskalı, Emine Gürsoy. **Bozkırdan Bağımsızlığa Manas**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1995.
- Sepetçioğlu, M. Necati. **Türk Destanları**. İstanbul: Toker Yayınları, 1986.
- _____, **Karşılaştırmalı Türk Destanları**. 3. Basım, İstanbul: İrfan Yayınevi, 1995.
- Öztürk, Ali. **Türk Anonim Edebiyatı**. İstanbul: Bayrak Yayıncılık, 1995.
- Tural, Sadık. **Tarihten Destana Akan Duyarlılık**. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 1998.
- Ural, Orhan. **Üç Destan: Oğuz Kağan, Ergenekon, Köroğlu**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1972.